

Valborg Christiansen fortæller

(Samtale med Valborg Christiansen foråret 2012)



Valle
2015

Navnet Valborg Christiansen er der måske ikke så mange der kender, men straks, man siger "Valle" er de fleste mygdalfolk klar over hvem der tales om. Navnet Valle fik hun da hun var ganske lille af storebror Poul, der kun var 11 måneder da lillesøster kom til verden. Han kunne ikke sige hendes rigtige navn, Valborg, men "Valle" lå lige for, og det kom Valborg så til at hedde – både derhjemme og i skolen. Men Valle understreger, at hendes far aldrig kaldte hende andet end Valborg! Her fortæller hun sin historie.

Jeg er født 1924 i Astrup, hvor min familie havde en lille ejendom. Min mor var jo et uægte barn, som man kaldte det dengang. Hendes mor, min bedstemor arbejdede som mejerske på Christiansminde, og her er min mor og hendes helsøskende født, blandt dem min morbror Martinus, som blev opfødt hos en familie i Sindal¹

De dårlige tider i slutningen af tyverne betød, at mine forældre måtte sælge ejendommen i 1928, og så flyttede familien til Mygdal, hvor vi kom til at bo på et lille sted ved Ellelund (huset findes ikke mere). Her fik far arbejde på gården og mor skulle malke køerne.

Jeg husker, at min bror Poul og jeg tit legede sammen med nabobørnene oppe i Lilholt skov dengang vi boede i Ellelund.

Her blev vi i 4 år, så flyttede vi til Lyngsig. Far havde forpagtet en ejendom på 7 td. land (Ravnebakken). Ejeren af ejendommen, Kristian Lassen, var lammet og syg og kunne ikke selv passe bedriften. Men man kunne jo ikke leve af så lille en jordlod, så far kom til at arbejde på teglværket. Da han havde den lille jordlod ved siden af teglværksarbejdet, kunne han ikke få nogen understøttelse, når han var arbejdsløs om vinteren, hvorfor han ikke meldte sig i fagforeningen. På grund af krisetider i landbruget og overalt i samfundet, var det i det hele taget småt med nybyggeriet og dermed teglproduktionen i begyndelsen af 30'erne.

¹ Martinus (1890 – 1981) er grundlægger af en filosofisk retning baseret på åndsvidenskab. Hans hovedværk er "Det tredje testamente". Hans barndomshjem i Sindal er indrettet som museum.

Far købte da den lille ejendom i Moselund, hvor nu Mona og Palle Madsen bor; den var kun på 3 td. land, og det betød at han nu kunne få understøttelse, og han blev meldt ind i fagforeningen.



Valles forældre, Augusta Vihelmina (1887-1962) og Jens Peter Andersen (1895-1980)
Foto 1955

Jeg begyndte min skolegang mens vi boede i Ellelund, og startede i 1931 i Nordre skole hos Frk. Nielsen. Denne meget afholdte lærerinde havde kun de mindste klasser, mens lærer Jensen havde de store. Imidlertid flyttede jeg jo så med familien til Lyngsig allerede året efter (1932) og kom da til at gå i Søndre skole hos frk. Laursen og lærer Møll.

Frk. Laursen var jo en bestemt lærerinde men også en dygtig lærerinde. Vi fik lært at skrive. Og vi skulle følge linjerne. Vi skulle kun skrive 6 linjer, hverken mere eller mindre. Vi lærte bibelhistorie, danmarkshistorie og selvfølgelig geografi og alt sådan noget. Jeg tror aldrig der er gået nogen ud af Søndre skole uden at de har kunnet læse – i dag snakker de jo om, at børnene ikke kan læse, det kan jeg ikke forstå! Det fik vi i hvert fald lært.

Vi gik jo 2 år i hver klasse, men – vistnok fordi der var så få børn – jeg blev rykket op i 3. klasse allerede efter 1 år i 2. klasse. Så jeg kom til at gå 4 år i 3. klasse. Der fik vi Lærer Møll, som også var en dejlig lærer. Men vi var mange i klassen; jeg husker en vinter inde hos lærer Møll, at vi var 32 i klassen. Om sommeren gik vi (3. klasse) 2 dage i skole om ugen, om vinteren hver dag.

Skoledagen begyndte altid med morgensang, derefter havde vi bibelhistorie – hver dag. Derefter havde vi regning, skrivning, diktat og genfortælling². Stil havde vi ikke meget af, det brugte lærer Møll ikke. Vi havde også historie, geografi og lærte om naturen.

Jeg var meget glad for at gå i skole, og det tror jeg de fleste børn var. Der kunne nok være nogle drenge, der lavede lidt spektakel, men så blev de jo sat udenfor. Og det var jo ikke så skønt at stå derude! Men der var disciplin i klassen dengang, så noget stort problem var det ikke.

Jeg kom til at komme en hel del op i skolen, da jeg skulle besøge Kristine, lærer Mølls datter. Hun var godt nok noget yngre end jeg, men vi legede tit sammen. Engang forærede lærer Møll mig et billede, han havde lavet af en hund og en kat – det har jeg endnu. Kristine kom også med hjem til mig.

² Genfortælling er en øvelse i dansk, hvor eleven lytter til lærerens oplæsning af en kort tekst, som derefter skal skrives efter hukommelsen.

Ellers legede jeg tit med Anna fra Moselund, Meta henne fra Laurids Larsens, Regner Poulsens Gerda samt Sonja og Anna henne fra Johan Henriksens. Vi fulgtes ad til skole, og vi samledes om vinteren, når vi skulle køre på kælke og om sommeren, når vi legede om aftenen. Så spillede vi rundbold og Antonius.³ Ja, børnehaven var lige udenfor! Men vi gik ikke meget ind i hinandens huse, dog kunne det ske søndag eftermiddag, hvor det var skik og brug at mor (ligesom alle andre mødre) havde bagt en kringle over middag. Den fik vi så til eftermiddagskaffen sammen med dem, der nu var der. Der kom ikke lagkage på bordet!

Men der var jo også noget, der hed at hjælpe til dengang. Vores far gik jo på teglværket, så mor skulle passe dyrene. Når vi børn så kom hjem fra skole om eftermiddagen, skulle vi tage roer op, hvis det var om efteråret, vi skulle tage en række hver. Der var også opvask om aftenen, der skulle hjælpes til med. Dengang var det almindeligt at børnene havde pligter i hjemmene – både ude og inde.

Vi havde ikke mange penge, det havde man jo ikke i 30'erne, men vi manglede ingenting. Når der var skoleudflugt, almindeligvis til Tolne Skov, fik vi penge til at betale bussen med. Men jeg husker et år, hvor vi skulle til Skagen, jeg tror nok det var 1 kr. vi skulle betale for bussen, og vi skulle jo også have lidt lomme penge, da kneb det, for vi var jo tre, der skulle med; men vi kom med og vi fik 25 øre som lomme penge. Vi var jo aldrig vant til at bruge mange penge.

Selv om der var stor forskel på folks levevilkår i Mygdal dengang, mærkede vi ikke meget til det; alle var jo mere eller mindre ramt af krisen i 30'erne; for jeg, der jo kom fra et arbejderhjem, var ligeså tit hos piger fra gårdmandshjemmene, som fra andre hjem. F.eks. kom jeg rigtig meget i Træholt, hvor der var en pige, der hed Herdis, som jeg kom sammen med. Nej, i Søndre skole mærkede vi ikke nogen standsforskel.

Mor havde jo høns og kyllinger, og en hanekylling var tit vores søndagsmiddag. Til jul slagtede vi gris, og flæsken blev saltet, og så fik vi tit flæsk og kartofler i det daglige. Der kom en fiskehandler fra Tversted, Martin Christensen; han havde fået en gammel bil, så hans fisk var mere frisk end hans, der kom i gig – der kunne fisken nok være noget slatten.

Vi havde den store sorg i vores familie, at min ældste søster, Emmy, døde allerede da hun var 16 år. Hun tjente da i Træholt, hvor hun var kommet op til november. Hun fyldte 16 år den 17. november. Hun snakkede om, at hun havde ondt i ryggen, men det var jo et hårdt arbejde at gøre de store mejerispande rene, og mor sagde: ”Ja, du skal nok vænne dig til de store spande”. Det blev imidlertid værre, og Emmy kom hjem og lå i sengen indtil hun kom på sygehuset. Hun døde juleaften efter en måneds sygdom af meningitis – ikke den smitsomme slags. Man havde ingen midler til at helbrede denne sygdom, det var før penicillin. Det er jo noget, som vi altid har husket og tænkt på juleaften.

Emmy var 5 år ældre end mig og hun døde i 1935.

Min konfirmationsdag var den 4. april 1938. Konfirmationen fandt sted i Mygdal kirke, og præsten var pastor Thaarup. I kirken gik pastor Thaarup rundt til konfirmanderne, først ned ad pigerækken og bagefter drengerækken, og vi blev hørt i et skriftsted, som vi havde lært udenad. Ikke for at prale, men jeg har jo altid haft en god hukommelse, så det gik fint. Det var jo en stor dag for mig, festen blev holdt hjemme, og fars familie fra Bindslev og Astrup kom cyklende op til Lyngsig for at være med til festen, og fra Tornby kom min faster, der havde taget toget til Hjørring og derfra en bus til Lyngsig, mens hendes mand kom cyklende – min faster kunne ikke cykle. Min farbror fra Frederikshavn kom også cyklende, mens min farbror fra Langeland ikke kom.

³ Et spil, hvor de to hold står på hver sin side af huset; bolden kastes over taget, og skal gribes af modstanderne på den anden side.

For at få plads til gæsterne blev sovekammeret ryddet, og der blev sat borde derind. Menuen var flæskesteg og citronfromage. Jeg husker at jeg fik 110 kr. i gave samt et flot sæt undertøj fra naboen, hvor jeg tit havde været barnepige. Mine skoleveninder gav mig lommestørklæder. Vi boede jo dengang i Lyngsig hos fars kusine Karoline, hvis mand, Kristian Lassen jo var lam. På konfirmationsdagen var vi inde hos dem, så han kunne se konfirmationskjolen – de var jo næsten som bedsteforældre for os.

Karoline og Kristian Lassen havde et plejebarn, Ingrid, og da hun skulle giftes, husker jeg at hun også var inde hos Kristen Lassen, så han kunne se bruden – han kunne jo ikke komme med i kirken. Kristen Lassen døde i 1940, og Karoline solgte ejendommen og kom til at bo på alderdomshjemmet i Sønderkov, da hun var blevet syg; hun var imidlertid så ked af at være der, og far og mor lovede hende, at hun måtte komme og bo hos dem, men det nåede hun ikke, hun døde inden det blev ordnet sådan at hun kunne flytte hjem til dem.

Efter konfirmationen kom jeg først op til vognmand Møller Christiansen (min senere svoger) for at tjene; der var jeg om vinteren, og jeg skulle passe deres to små piger, passe telefon og hjælpe til i huset og haven. Møller Christiansen havde købt vognmandsforretningen sammen med sin bror Frits (som jeg senere blev gift med) og huset lå på hjørnet af Skagen Landevej og Mygdal Kirkevej. Hen på foråret kom jeg så hjem til Lyngsig igen; far gik jo på teglværket og mor var ved at være noget op i årene og havde brug for hjælp derhjemme.

Til november 1939 kom jeg så til Isbak, hvor jeg var til november 1940. Dengang var Thorvald Isbak bestyrer på gården for sin mor. Thorvald blev året efter (august 1940) gift med Lisbeth.⁴ Til november kom jeg så hen til Jakob Gru; hans kone, Annine, havde været på sygehuset, man kunne ikke rigtig finde ud af, hvad hun fejlede, men hun kunne næsten ikke gå. De fik så hjælp fra kommunen, så jeg kunne være der om vinteren 1941. Derefter flyttede jeg op til Søren Houbak i Bjergby i Frede Houbaks hjem, og så var jeg der fra maj 1941 til februar 1942, hvor deres egen datter nu skulle være pige.

Det var ualmindelig dejligt at være hos Søren Houbaks, for der var børnene jo næsten lige gamle med mig, ja det var en dejlig plads. Det var Isbak sandelig også, men Thorvalds mor, Lene var jo gammel – jeg syntes jo hun var ældgammel, men hun var kun 65 år! Men jeg havde det godt der. På landet var der altid nok og lave – både ude og inde. Om vinteren hjalp jeg til med at tærsk, hellere det end at sidde inde, og om sommeren var jeg i roerne og hjalp til i høsten.

Alle Søren Houbaks børn kom jo på højskole, og en dag spurgte Søren, om jeg ikke også kunne tænke mig at komme på højskole? Jo det kunne jeg da nok. ”Det skal vi nok hjælpe dig med”, sagde han så.

Der kom så til at gå et par måneder, hvor jeg kom op til Frits Christiansen, der havde overtaget vognmandsforretningen alene, fordi Møller havde givet sig til at være landmand. Hans mor skulle så være hans husbestyrerinde, men hun var jo en ældre dame og havde brug for hjælp, så skulle jeg jo hjælpe noget til deroppe!

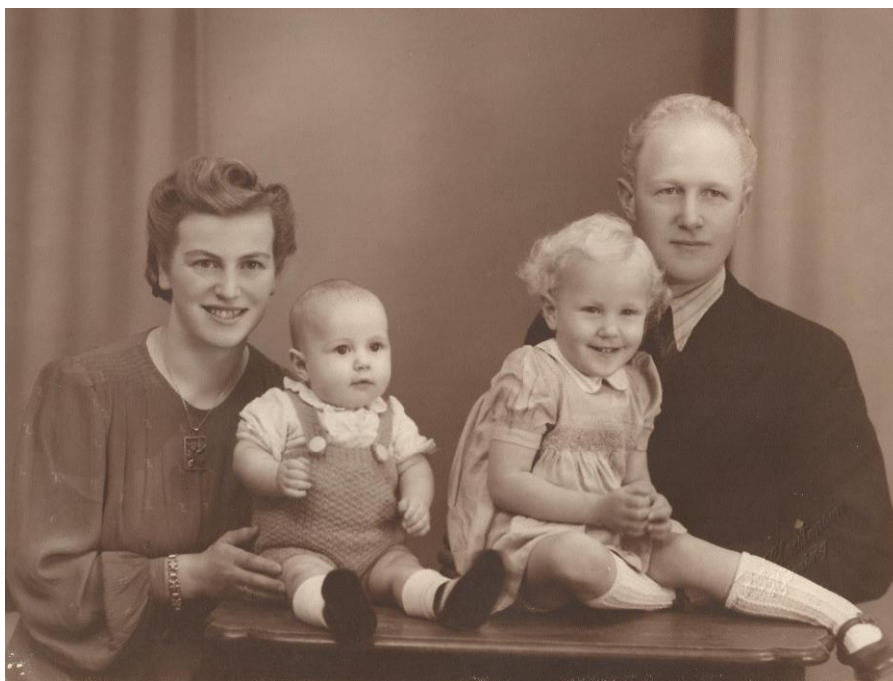
Jeg kom så på Ry Højskole til maj og var der i 3 måneder. Det var dejligt... det var herligt, jeg kan nok huske, at jeg var ikke så bestemt på at skulle hjem og giftes og alting skulle være fast! Jeg havde jo nu oplevet en hel del uden for Mygdal, som også var dejligt. Vi havde hørt så meget på højskolen, foredrag og mange andre ting, ja det var godt nok en stor oplevelse. Forstanderen på Ry Højskole dengang hed Therkildsen; for nogle år siden besøgte jeg højskolen, og alt er anderledes nu

⁴ Lisbeth var fra Ø. Brønderslev og havde haft forskellige pladser i Mygdal, da Thorvald mødte hende på Mygdal Mejeri. Lisbeth døde i barselsseng 1957, efter at hun havde født en lille pige; pigen blev døbt ved moderens begravelse og fik navnet Lisbeth. Valle husker tydeligt denne sørgelige begivenhed. Siden blev Thorvald gift med Karen Storgaard, der også var blevet enke.

– der er både piger og drenge; jeg mødte en ung pige og fortalte hende, at jeg havde været der i 1942. ”Du må da være ældgammel”, sagde hun!

Jeg var på det sidste hold inden tyskerne tog højskolen. Therkildsen fortalte om dette engang han var her i Mygdal for at holde foredrag. Han kom så her for at spise. De havde måttet forlade skolen, og overlade den til tyskerne, og den var så ramponeret, da de fik den tilbage efter krigen.

I Mygdal var der jo et godt ungdomsliv Vi fik et medlemskort til Ungdomsforeningen i konfirmationsgave, og kunne så deltage i arrangementer, foredrag og lignende i forsamlingshuset. Der var også idrætsforeningen, hvor vi gik til gymnastik og håndbold. Jo vi havde en god ungdomstid i Mygdal!



Valle og Frits med børnene Bjarne og Mona.
Foto 1946

Jeg blev så gift med Frits sommeren 1942, og da var jeg 18 år. Frits havde en kort tid en husholder, men hende kunne han ikke forliges med, hun skulle jo tidligt op om morgenen for at passe telefonen – så blev vi gift, og så kom jeg derned.

Der var jo 2 chauffører, der var på kost og som også boede der, og jeg skulle også passe telefonen. Jeg husker, at nogle gange, når jeg stod i køkkenet og skulle lave mad til chaufførerne, kom de andre unge cyklende forbi på vej til gymnastik, så syntes jeg at var lidt træt! Men Frits var jo 8 år ældre end mig og havde brug for hjælp.

Ind imellem fik vi da tid til at gå til møde i forsamlingshuset.

Da så Mona, vores ældste, blev født 1½ år efter (1943), blev vi jo mere bundne hjemme. Når der skulle køres tørv, var der to ekstra mænd ansat, og da var jeg glad ved at min mor ikke boede så langt derfra og kunne træde til og hjælpe mig, især med børnepasning.



Krigen mærkede vi jo ikke så meget til her i Mygdal. Jeg var i Isbak, den morgen vi hørte alle flyvemaskinerne, og det var voldsomt! Jeg kom senere til Bjergby (hos Houbaks) og her var der tyske soldater (på Hellehøj og på bakken lige bag Pulle-Elses hus) De havde lyskastere og skulle sikre at ingen var ude efter spærretiden. Ja det var lidt utrygt. Men i Hirtshals var det værre, der havde Frits en lillesøster på 12 år, som forældrene var bange for skulle få for meget med tyskerne at gøre, så hun kom ned at bo hos os i Mygdal. I foråret 1945 havde tyskerne planer om at konfiskere vores lastbil (vi kørte jo på generatorbrændsel), men det blev aldrig til noget.

5. maj 1945 kørte Frits til Hjørring, hvor der var en stor frihedsfest. Lastbilen var fuld af unge piger fra Mygdal, som stod på ladet og sang frihedssange – men hvem måtte blive hjemme og passe telefonen og Mona? Da var jeg godt nok sur, og jeg syntes at jeg blev glemt! Der var også nogle piger fra Uggerby med, de var vant til at køre med på ladet til Hjørring realskole, når Frits kørte mælk til mælkekondenseringsfabrikken.

I 1946 blev Bjarne født, og så solgte vi vognmandsforretningen til Erhardt Christiansen, Frits' ældre bror. Frits købte så 30 td. land jord, der var blevet udstykket fra Odden, og gik vi i gang med at bygge Vejgaard. Det var jo kort tid efter krigen, og det var svært at få tilladelse til at bygge, og det var også svært at skaffe materialer. Vi fik bygget kostalden og det halve af laden. Stuehuset blev bygget lidt fra selve gården, nemlig det gule hus, der ligger ved siden af Vejgaard i dag, og som nu er ved at falde sammen.

Jeg kunne godt lide at være landmandskone, jeg skulle bl.a. malke vores 10 jerseykøer, men vi havde da malkemaskine. Der var jo også et par kvier, og nogle svin havde vi også. Vi lavede også et gartneri, vi havde en gartner hos os, Svend, en bror til Dagny, min svigerinde. Vi plukkede ærter fra rækkerne her fra ejendommen og helt ned til byen og vi solgte grønsager inde på torvet i Hjørring. Jeg kunne rigtig godt lide at være i Vejgaard – livet som landmandskone holdt jeg meget af.

Frits syntes altid der skulle ske noget nyt – jeg kan huske, at vi høstede med lastbilen, der blev spændt foran selvbinderen, og der stod en hel række mennesker og kiggede på den gamle bil, der gik foran i stedet for heste. En dag var Knud Hummelkrog nede at besøge os, så kommer Frits ind og siger:

-No hår a tjøbt Hummelkrog!

-Hwa seer do?

-A hå tjøbt Hummelkrog!

-Hwa så?

- Der er jej der hår sit på Vejgaard, og det er Johannes Grøntved.

Så købte Johannes Grøntved Vejgaard, og vi flyttede til Hummelkrog. Der var vi dog kun fra april og til februar – nærmest en ferietur, så ville Frits til at læse til lærer; han rejste til Gedved seminarium for at tage præliminæreksamen, mens jeg blev i Hummelkrog som husholder for ham, der havde købt gården.

Senere flyttede jeg hjem til mine forældre, og det var meningen at Frits skulle læse på Ollerup Frie Lærerseminarium. Vi var derovre at se på hus, vi havde to børn, og alt var i orden.

En dag, mens vi stadig boede hjemme hos mor og far, var Frits nede ved købmand Tage Grønbech⁵ efter nogle varer. Da han kom hjem fortalte han, at han havde købt forretningen! Ja så skulle han ikke til Ollerup og læse – jeg sukkede da lidt, men mor syntes det var godt, så var børnebørnene jo i

⁵ Tage Grønbech havde købmandsforretning på Degnbølvej, hvor der i dag Ole Jørgensen har bilværksted

nærheden. Vi overtog købmandsforretningen 1. september 1949. Jo Frits var rask til at tage en beslutning!

Vi havde forretningen indtil 1956, så købte vi et hus i Mygdal, hvor vi flyttede ind. Frits havde fået arbejdet med at være kasserer i sygekassen⁶. Der blev indrettet kontor i stuen, og her kom folk fra både Bjergby og Mygdal, når de skulle meldes ind i sygekassen, når der skete flytninger, og når de skulle betale for at være medlem.

Samtidig begyndte han at bygge huse sammen med sine brødre, Marius og Gunnar Christiansen og det var så Frits, der finansierede byggerierne. De byggede mange huse – en hel del af dem i Højene, og hvem skrubbete, gjorde rent og ferniserede? Det gjorde *jeg!* Sommetider arbejdede jeg også som hjemmehjælp.

Så byggede de i Hirtshals – i hvert fald 17 huse, som jeg gjorde rene; men de byggede også nogle, hvor folk selv overtog husene og gjorde dem rene.

Frits arbejdede stadigvæk som sygekassekasserer, og da sygekassen i 1970 blev flyttet til Hjørring fulgte han med, og så hørte alt det med byggeriet op. Han fortsatte i Hjørring til han gik på efterløn i 1982, han var da 66 år. Han havde fået Parkinsons syge, ellers havde han nok fortsat noget længere.

Noget af det Frits fik gennemført var, at der blev oprettet en tandlægeordning i Bjergby og Mygdal. De ældre mænd, der dengang sad i Sygekassens bestyrelse sagde: ”Jamen er det nu også nødvendigt?”, men det lykkedes altså Frits at få gennemført en ordning, så børnene kunne komme gratis til tandlægen til de var 16 år.

Vore børn, Bjarne og Mona, gik begge 7 år i skole i Mygdal nordre skole, og begge kom til at gå i Hjørring Private Realskole, efter at de var konfirmeret. Mona tog realeksamen, men Bjarne gik over på gymnasiet efter mellemskoleeksamen. Han fik en uddannelse som cand. scient. pol. og arbejdede mange år for Udenrigsministeriet, bl.a. 10 år i Luxembourg.

Mona fik læreplads på kommunekontoret i Bjergby hos kæmner Hust, men flyttede ikke med til Hjørring kommune i 1970 ved sammenlægningen; i stedet blev hun gift og flyttede til Åbybro og senere til Skive, hvor de købte en forretning med hvidevarer og køkkenting. Mona har to børn, som begge er i udlandet (Holland og Jordan), så det er ikke så tit jeg se dem og mine oldebørn! Bjarne har også to børn, der begge bor i Danmark.

Olaf Nedergaard

⁶ Indtil kommunesammenlægningen 1970 var sygdomsforsikring varetaget af sygekasserne i de små kommuner. Da der blev større enheder blev det en del af de sundhedsudgifterne, og skattesystemet overtog opkrævningen.